

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ: ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΤΙΛΙΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Δημήτρης Παπανικολόπουλος,
Δρ. Πολιτικής Επιστήμης,
μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

**ΤΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ:
ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΤΙΛΙΤΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ**

Δημήτρης Παπανικολόπουλος,
Δρ. Πολιτικής Επιστήμης,
μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2020

Η κατάσταση των κοινωνικών κινημάτων σήμερα διαμορφώθηκε ως επί το πλείστον από τα κύματα των κινητοποιήσεων που πυροδοτήθηκαν εξαιτίας της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που ξέσπασε το 2007 - 2008, και κυρίως εξαιτίας των πολιτικών επιλογών των κυβερνήσεων που κλήθηκαν να την αντιμετωπίσουν.

Εθνικές κινητοποιήσεις με διεθνοποιημένα χαρακτηριστικά και διεθνείς αναφορές

Οα λέγαμε μάλιστα ότι αυτά τα εθνικά ως επί το πλείστον κύματα κινητοποιήσεων συγκρότησαν εθνικούς κύκλους διαμαρτυρίας, που κατά τα άλλα αλληλεπιδρούσαν. Κυρίως μέσω της έμπνευσης αλλά και της μεταφοράς τεχνογνωσίας και ιδεών, οι κινητοποιήσεις σε κάθε χώρα επηρέαζαν τις κινητοποιήσεις σε άλλες χώρες, με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται σταδιακά ένας διεθνής κύκλος διαμαρτυρίας, αποκορύφωμα του οποίου μπορεί να θεωρηθεί το «παγκόσμιο 2011».

Αν και τα χαρακτηριστικά αυτού του διεθνούς κύκλου διαμαρτυρίας είναι διαφορετικά από του αντίστοιχου αντιπαγκοσμιοποιητικού που ακολούθησε τις κινητοποιήσεις στο Σιάτλ στο τέλος του 1999 (εθνικά γεγονότα αντί για διεθνή, οριζόντια επικοινωνία και ακαθοδήγητες κινητοποιήσεις έναντι της πρωτοκαθεδρίας των κινηματικών οργανώσεων και των προσφιλών μορφών δράσης τους κ.λπ.), και οι δύο αυτοί κύκλοι μπορούν να τοποθετηθούν εντός ενός μεγαλύτερου αντινεοφιλελεύθερου κύκλου διαμαρτυρίας, που ξεκίνησε με την αυγή της νέας χιλιετίας, αν και στη Λατινική Αμερική είχε ήδη ξεκινήσει πολύ νωρίτερα.

Τα δύο πρώτα βασικά χαρακτηριστικά των κοινωνικών κινημάτων σήμερα τα οποία αξίζει να συγκρατήσουμε είναι η κυρίαρχα αντινεοφιλελεύθερη στόχευσή τους και οι αλληλεπιδράσεις τους με το διεθνές περιβάλλον. Το πρώτο δεν θα ήταν δυνατό χωρίς το σπάσιμο του «σοσιαλδημοκρατικού συμβολαίου», ενώ το δεύτερο δεν θα ήταν εφικτό χωρίς την ανάπτυξη του διαδικτύου.

Το τέλος του «σοσιαλδημοκρατικού συμβολαίου»

Μέχρι και την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα, οι εργατικές μάζες ήταν σχετικά ικανοποιημένες από αυτό που ονομάστηκε «σοσιαλδημοκρατικό συμβόλαιο» και που όλες οι κυβερνήσεις λάμβαναν υπόψη τους, κατά το μάλλον ή ήττον. Τα εργατικά κινήματα των αναπτυγμένων χωρών ήταν, κατά κύριο λόγο, υποτονικά, και η κοινωνική διαμαρτυρία διοχετευόταν στα -βασικά νεολαιίστικης σύνθεσης-μονοθεματικά κοινωνικά κινήματα.

Το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης έδωσε την ευκαιρία για γενικευμένη εφαρμογή αυτού που η Ναόμι Κλάιν ονόμασε προσφυώς «δόγμα του σοκ», που συνιστούσε το κόψιμο του γόρδιου δεσμού που κρατούσε τις εργατικές μάζες και τις πολιτικές ελίτ δεμένες στο πλαίσιο της δικομματικής εναλλαγής. Αίφνης η σοβούσα κρίση πολιτικής εκπροσώπησης κυρίευσε μεγάλα στρώματα του εργαζόμενου πληθυσμού, με αποτέλεσμα να πάψει να υφίσταται ο διαχωρισμός μεταξύ εργατικού κινήματος και νέων κοινωνικών κινημάτων και να αναδυθούν πρωτοφανή σε μαζικότητα λαϊκά κινήματα αντίστασης στις πολιτικές των νεοφιλελεύθερων ελίτ.

Το διαδίκτυο αλλάζει τους τρόπους κινητοποίησης

Η ανάπτυξη του διαδικτύου και η κυριαρχική του θέση στην κοινωνική και οικονομική ζωή έδωσε τη δυνατότητα στους πολίτες να ενημερώνονται για τα πάντα σε πραγματικό χρόνο και να επικοινωνούν οριζόντια. Ό,τι παλιότερα λάμβανε χώρα στις οργανώσεις του κινήματος (ενημέρωση, κοινωνικοποίηση, διαβούλευση, κινητοποίηση) πλέον μπορεί να πραγματοποιηθεί και χωρίς αυτές, έξω από αυτές. Η διαδικτυακή κοινωνία κατέστησε την κεντρικότητα των κινηματικών οργανώσεων αμφισβητήσιμη, όπως άλλωστε φάνηκε και από τις αραβικές εξεγέρσεις, τις κινητοποιήσεις τύπου Occupy/Indignados σε μια σειρά από χώρες (Ισπανία, Ελλάδα, ΗΠΑ, Καναδάς) ή τα «κίτρινα γιλέκα» στη Γαλλία, τις «σαρδέλες» στην Ιταλία, και τις κινητοποιήσεις στη Χιλή και το Χονγκ Κονγκ.

Η οριζοντιότητα κερδίζει έδαφος κυρίως ως κουλτούρα του διαδικτύου και δευτερευόντως ως αντιεξουσιαστική λογική. Αυτό δεν σημαίνει φυσικά ότι οι οργανώσεις, τα σωματεία και τα κόμματα έπαψαν να κομίζουν κρίσιμους πόρους στα κινήματα ή να συνιστούν κρίσιμους πόρους. Σημαίνει απλώς ότι η κινηματική διαθεσιμότητα πλέον δεν διαμεσολαβείται απαραίτητα από τα παραδοσιακά ιεραρχικά οργανωτικά μορφώματα.

Πέραν του «πλήθους» και του «λαϊκισμού»

Η άνθηση αυτή των αντινεοφιλελεύθερων κινημάτων των εργαζομένων, παλιών και νέων, οργανωμένων με την κρίσιμη συνεπικουρία των νέων τεχνολογιών και εμπνεόμενων από τις απανταχού σύγχρονες κινητοποιήσεις, ερμηνεύθηκε πολλάκις ως απόδειξη της ανάδυσης είτε του κατά Hardt και Negri «πλήθους» είτε του «λαϊκισμού». Δεν θεωρώ ότι οι σχετικές θεωρίες μάς βοηθούν να ερμηνεύσουμε με ενάργεια τη συγκρότηση των κοινωνικών κινημάτων. Η μεν θεωρία του πλήθους υπερτιμά τα κοινά σημεία που έχουν μεταξύ τους οι κινητοποιούμενοι και αδυνατεί να ερμηνεύσει την αδυναμία που επέδειξαν τα πλήθη κατά την τρέχουσα δεκαετία να αυτοθεσμιστούν· η δε θεωρία του λαϊκισμού υποτιμά τις διαφορές που έχουν μεταξύ τους όσοι ισχυρίζονται ότι είναι ο «λαός» και αδυνατεί να κατανοήσει τόσο την εργαλειακή χρήση του όρου «λαός» (υποχρεωτική η χρήση αυτής της νομιμοποιητικής αρχής κατά τη δημοκρατική περίοδο) όσο και την ανυπαρξία σημαντικών κινημάτων που να μη χρησιμοποιήσαν κατά τη δημοκρατική περίοδο το δίπολο ελίτ - λαός.

Τα κοινωνικά κινήματα αλλάζουν τους όρους του κομματικού και εκλογικού ανταγωνισμού

Η κοινωνική πόλωση, που κατά τα άλλα είναι ορατή διά γυμνού οφθαλμού στα χρόνια της οικονομικής κρίσης, αποτυπώθηκε και στην κινηματική δράση, με τους διαμαρτυρόμενους να στρέφονται προς διαφορετικές κατευθύνσεις τόσο ως προς την αναζήτηση των υπευθύνων όσο και ως προς την αναζήτηση των λύσεων, χωρίς φυσικά να λείπουν οι αλληλεπικαλύψεις. Η μαζική καταγγελία των οικονομικών θεσμών και των διεφθαρμένων πολιτικών αναζωογόνησε κυρίως την αριστερή διαμαρτυρία, ενώ η έξαρση των μεταναστευτικών/προσφυγικών ροών και τα συμπαρομαρτούντα της γιγάντωση τη μισαλλόδοξη και ξενοφοβική (ακρο)Δεξιά.

Τόσο η αριστερόστροφη όσο και η δεξιόστροφη κινηματική δράση επηρέασαν και επηρεάστηκαν από τους εθνικούς εκλογικούς κύκλους. Καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας που ακολούθησε το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης τα κυβερνητικά κόμματα που διαχειρίστηκαν την κρίση τιμωρήθηκαν, ενώ σημειώθηκαν μεγάλες ανατροπές στα κομματικά συστήματα, οι οποίες έφεραν νέες δυνάμεις στο προσκήνιο. Μεγάλο μέρος των εκλογικών ακροατηρίων στράφηκε είτε προς τα αριστερά είτε προς τα δεξιά, δίνοντας τέλος στην πολύχρονη συναίνεση περί το Κέντρο. Στην άνοδο νέων αριστερών και ακροδεξιών κομμάτων συνετέλεσε η εξασθένιση των παλαιών πολιτικών διαχωριστικών γραμμών και η ανάδυση άλλων, απότοκα των μεγάλων κινητοποιήσεων που έλαβαν χώρα την προηγούμενη δεκαετία.

Η αντίδραση των ελίτ στην όξυνση των κοινωνικών αγώνων

Η αντίδραση των πολιτικών και οικονομικών ελίτ στην επίταση των κοινωνικών αγώνων υπήρξε *grossomodo* η εξής: επίταση της αστυνομικής καταστολής και της μιντιακής δυσφήμισης των κινητοποιήσεων. Από τη μια, οι αστυνομίες, που κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα είχαν αρχίσει να μετασχηματίζονται από «αστυνομίες του κράτους» σε «αστυνομίες του πολίτη», επανήλθαν στις «εργοστασιακές τους ρυθμίσεις», εγκαταλείποντας ως βασικό τους στόχο την προστασία του πολίτη και των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων και στοχοπροσηλώθηκαν στην υπεράσπιση του *statusquo* και στην εμπέδωση του κρατικού μονοπωλίου της βίας. Από την άλλη, οι απειλούμενες οικονομικές ελίτ, στα χέρια των οποίων βρίσκεται η συντριπτική πλειοψηφία των ΜΜΕ, επιδόθηκαν, κατά το μάλλον ή ήττον, σε μιντιακή προπαγάνδα που σκοπό είχε να δυσφημήσει τις κινητοποιήσεις και να τις παρουσιάσει ως απειλή για την κοινωνική ασφάλεια και σταθερότητα. Είναι προς το συμφέρον τους οι τηλεθεατές να νιώθουν φόβο και δυσπιστία για τους κινητοποιούμενους, ενώ θα ήταν εξαιρετικό γι' αυτές να στρέψουν την οργή τους προς μειονοτικούς πληθυσμούς και όχι προς το σύστημα που γεννά τη φτώχεια και τους αποκλεισμούς.

Νέα κινηματική ατζέντα

Η οργή ωστόσο μεγαλώνει, και η κινηματική ατζέντα συνεχώς εμπλουτίζεται. Νέα αιτήματα, νέα κινηματικά υποκείμενα και νέες μορφές δράσης έρχονται στο προσκήνιο. Τα τελευταία χρόνια η συντηρητική αντεπανάσταση έχει πυροδοτήσει ένα νέο φεμινιστικό κύμα διαμαρτυριών (με κορυφαία καμπάνια αυτή του *MeToo*), ενώ οι φασιστικές και ρατσιστικές δράσεις κυρίως εναντίον μεταναστών έχουν οδηγήσει στη συγκρότηση αντιφασιστικών κινηματικών μετώπων και σε πρωτοβουλίες υπεράσπισης των μεταναστών και των προσφύγων. Επίσης, έχουν ενταθεί οι κινητοποιήσεις των ΛΟΑΤΚΙ κοινοτήτων, οι οποίες έχουν δώσει ορατότητα και αυτοπεποίθηση στα ΛΟΑΤΚΙ άτομα, καθώς και οι δράσεις αντισπισιστών, που φέρνουν στο φως τη σκοτεινή πλευρά της καταναλωτικής κοινωνίας.

Η κλιματική αλλαγή αλλάζει και τον κινηματικό χάρτη

Η μεγάλη αλλαγή όμως στο κινηματικό σύμπαν σε διεθνές επίπεδο επήλθε με την ορμητική είσοδο του ζητήματος της κλιματικής αλλαγής στο δημόσιο διάλογο και την αίσθηση του κατεπείγοντος ως προς την αλλαγή του παραγωγικού και ενεργειακού μοντέλου που ευθύνεται για την υπερθέρμανση του πλανήτη. Εφοδιασμένες με αναντίρρητα επιστημονικά στοιχεία, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, κινηματικές οργανώσεις, πράσινα και αριστερά κόμματα, έχουν πυροδοτήσει μια κινηματική καμπάνια ενάντια στις κλιματοκτόνες πολιτικές, την οποία μαζικοποίησαν η παγκόσμια δημοκρατική κοινωνία πολιτών και κυρίως οι νέες γενιές, με αποτέλεσμα να λάβουν χώρα πρωτοφανείς κινητοποιήσεις σε ολόκληρο τον πλανήτη.

Εκτός λοιπόν από τις ανισότητες και τη φτώχεια που συνδέονται με την εμβάθυνση των νεοφιλελεύθερων πολιτικών, από τη μια, και τις μεταναστευτικές/προσφυγικές ροές και την πολυπολιτισμικότητα, από την άλλη, η αιτηματολογία φαίνεται πως αποκτά μια νέα δεξαμενή, που φαινομενικά υπερβαίνει τη διαχωριστική γραμμή Αριστεράς - Δεξιάς, αλλά στην πραγματικότητα τείνει να συγχωνευθεί με αυτήν, δίνοντάς της νέο βάθος και πλάτος. Αν και τα «κίτρινα γιλέκα» αρνούσαν έναν πράσινο φόρο στο όνομα μιας κατά άλλα αντινεοφιλελεύθερης ατζέντας και ο ΣΥΡΙΖΑ ομνύει στην αειφόρο ανάπτυξη χωρίς να εναντιώνεται κατηγορηματικά στην προοπτική εξορύξεων στις ελληνικές θάλασσες, οι προοδευτικές δυνάμεις στο σύνολό τους σταδιακά υιοθετούν την πράσινη αιτηματολογία, ενώ οι συντηρητικές δυνάμεις μένουν προσκολλημένες στην προτεραιότητα των επιχειρηματικών κερδών, των υφιστάμενων θέσεων εργασίας και ενός βολικού -αν και βλαβερού- μοντέλου ενεργειακής κατανάλωσης.

Δυνατότητες και εμπόδια για την κοινωνική κινητοποίηση

Στο σημείο αυτό θεωρώ πως είναι χρήσιμο να συνοψίσω εν είδει πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων τους βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικά κινήματα, ανεξάρτητα από τις εθνικές ιδιαιτερότητες, περιοριζόμενος στις βασικές ερευνητικές περιοχές της μελέτης της συγκρουσιακής πολιτικής. Οι τρέχουσες απειλές που κινητοποιούν τα σύγχρονα κινήματα, όπως έχω ήδη αναφέρει, είναι η φτώχεια, οι ανισότητες και η εργασιακή και κοινωνική επισφάλεια, ο κρατικός αυταρχισμός και οι κλιματοκτόνες επιλογές που συνδέονται με τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Οι κατασταλτικές απειλές που στοχεύουν στη διασπορά του φόβου όμως περιορίζουν σε κρίσιμο βαθμό την κινηματική διαθεσιμότητα. Οι κλασικές πολιτικές ευκαιρίες στις οποίες μπορούσαν να βασίζονται οι κινητοποιούμενοι (κόμματα-σύμμαχοι και ένα ανοιχτό πολιτικό σύστημα) περιορίζονται από την ενσωμάτωση των παραδοσιακών μεγάλων κομμάτων και τη μεταφορά της πολιτικής εξουσίας σε υπερεθνικούς θεσμούς εκτός της εμβέλειας της κινηματικής διαμαρτυρίας.

Ωστόσο, η έμπνευση και η αλληλεγγύη που κομίζουν οι κινηματικές δυνάμεις ενός πλανήτη σε αναταραχή, η ανάδυση «κινηματικών κομμάτων», καθώς και η δυνατότητα αδιαμεσολάβητης διείσδυσης στην κοινή γνώμη μέσω των social media, λειτουργούν σε κάποιον βαθμό αντισταθμιστικά. Η οργάνωση μέσω του διαδικτύου και η οριζόντια επικοινωνία έχει ενισχύσει τους απανταχού διαμαρτυρόμενους, ωστόσο έχει αποδειχθεί δύσκολο να διατηρηθεί η συνέχεια και να αναπληρωθεί ο συντονιστικός και επιτελικός ρόλος της «ηγεσίας», ύστερα από την κρίσιμη απαξίωση κομμάτων, συνδικάτων, και παραδοσιακών οργανώσεων. Η αντι-ιεραρχικότητα, η οριζοντιότητα και η επινοητικότητα έχουν ανανεώσει το ρεπερτόριο δράσης. Ωστόσο, τίποτα δεν έχει καταφέρει να επαναφέρει τη διεκδικητική δύναμη που χαρακτήριζε την απαξιωμένη από ενσωματωμένες συνδικαλιστικές ηγεσίες και επισφαλείς εργαζομένους απεργία.

Η μάχη δίνεται στους δρόμους, αλλά κυρίως μέσα στα μυαλά των ανθρώπων. Τα ερμηνευτικά και αξιακά σχήματα της Δεξιάς αντιστρατεύονται το επιχείρημα περί αυταρχισμού στο όνομα της ασφάλειας, το επιχείρημα υπέρ της δημοκρατίας στο όνομα του αγώνα κατά του λαϊκισμού και το επιχείρημα περί φτώχειας με την επιμονή στις μεταρρυθμίσεις που δήθεν θα δημιουργήσουν καλοπληρωμένες θέσεις εργασίας. Εκείνο που αδυνατούν μέχρι τώρα να αντιμετωπίσουν είναι η ελπίδα μιας ριζικής αλλαγής για την πλειοψηφία της κοινωνίας.

Το πρόβλημα είναι ότι η αφήγηση που θα γεννά αυτή την ελπίδα δεν είναι ακόμα συγκροτημένη. Η καλλιέργεια του ατομισμού και του μίσους για τους διαφορετικούς, καθώς και ο εθνικισμός, είναι ο αξιακός ορίζοντας των (ακρο) δεξιών κινημάτων και κομμάτων. Πρόκειται για την ιδέα ότι τα λεφτά και τα δικαιώματα δεν είναι για όλους και όλες, ότι ο κόσμος δεν μας χωρά όλους και όλες. Τα αριστερόστροφα κινήματα και κόμματα, αντιθέτως, αντιστέκονται σε αυτό το αξιακό σύμπαν. Ωστόσο, δείχνουν να βρίσκονται ακόμα υπό την επήρεια του σοκ της κρίσης, που απέδειξε ότι δεν μπορούμε να επιστρέψουμε στο σοσιαλδημοκρατικό παρελθόν μας, του οποίου τις κατακτήσεις τα εν λόγω κινήματα και κόμματα υπερασπίζονται, και ότι υπάρχει ανάγκη για μια νέα ουτοπία που να δίνει κατεύθυνση, νόημα και κουράγιο σε όσους και όσες επιλέγουν να μην ιδιωτεύσουν και να μην βουλιάξουν στο τέλμα του πολιτικού κυνισμού.

Τα κοινωνικά κινήματα στην Ελλάδα: πού βρισκόμαστε σήμερα

Τέλος, αξίζει να αναφερθώ, έστω και επιγραμματικά, στην κατάσταση των εγχώριων κινήματων σήμερα. Ύστερα από την αριστερόστροφη κινηματική καμπάνια ενάντια στο πρώτο και το δεύτερο Μνημόνιο, που έσπρωξε τον ΣΥΡΙΖΑ στην εξουσία, και το δημοψήφισμα του Ιουλίου του 2015, η δεύτερη κυβερνητική θητεία του ΣΥΡΙΖΑ (2015 - 2019) χαρακτηρίστηκε περισσότερο από τον δεξιό ακτιβισμό ενάντια στη Συμφωνία των Πρεσπών και την κατά τόπους παρουσία των προσφύγων παρά από την αντίδραση στα μέτρα του τρίτου Μνημονίου, αν και οι κινητοποιήσεις ενάντια στην ασφαλιστική μεταρρύθμιση Κατρούγκαλου, στην αρχή της τετραετίας, ήταν αρκετά έντονες. Με την εκλογική νίκη της ΝΔ τον Ιούλιο του 2019 η πλάστιγγα της κοινωνικής κινητοποίησης φαίνεται να γέρνει και πάλι προς τα αριστερά, με την έννοια ότι η κατασταλτική πολιτική της στο ζήτημα του ασύλου, των καταλήψεων και του προσφυγικού αφύπνισε αρχικά το φοιτητικό κίνημα και κατόπιν συνολικά την αριστερή και αντιεξουσιαστική κινηματική κοινότητα, όπως φάνηκε από την πιο μαζική πορεία του Πολυτεχνείου μετά το 2012.

Φαίνεται πως και στην ελληνική περίπτωση η κινηματική δραστηριότητα αυξάνει κυρίως όταν στην κυβέρνηση βρίσκονται κόμματα με αντίθετη από τους κινητοποιούμενους ιδεολογία. Αυτό αποδεικνύει ότι οι πολιτικές απειλές κινητοποιούν πιο εύκολα από τις πολιτικές ευκαιρίες, οι οποίες μπορούν κάλλιστα να οδηγήσουν σε μια λογική ανάθεσης σε μια «φιλική» κυβέρνηση. Σε κάθε περίπτωση, η ανάπτυξη -και στην Ελλάδα- κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '10 του αντιφασισμού, του ΛΟΑΤΚΙ κινήματος, του μαχητικού φεμινισμού και του αντισπισισμού, καθώς και οι κινητοποιήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος και του κλίματος, φαίνεται ότι σχετίζονται με διαρκείς και όχι συγκυριακές απειλές, ενώ συνδέονται με την είσοδο στο προσκήνιο μιας νέας κινηματικής γενιάς. Άγνωστος χ παραμένει το συνδικαλιστικό κίνημα καθώς, παρ' όλη την αριθμητική αύξηση των εργατικών κινητοποιήσεων τα τελευταία χρόνια, σε σχέση με τη σταδιακή ύφεση που σημειώθηκε κατά τα χρόνια της εκλογικής ανάθεσης (2013-2015), οι χρόνιες παθολογίες και η συγκαιρινή εσωστρέφεια εμποδίζουν το συνδικαλιστικό κίνημα να αναπτύξει δυναμική αντίστοιχη με τις κοινωνικές ανάγκες.

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

** Η παρούσα δημοσίευση εκφράζει τις απόψεις του συγγραφέα και δεν εκφράζει απαραίτητα ή και στο σύνολό της το ΕΝΑ*

ΕΝΑ, Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 2ος όροφος
Τ. +30 210 3647912

info@enainstitute.org
enainstitute.org